

ANDREJ KRANIC

Toponimika ali o imenih

Udin boršt

Urednik ANDREJ KRANJC

UNIVERSITÀ DI PADOVA, DIPARTIMENTO DI GEOGRAFIA
UNIVERSITÉ DE NICE SOPHIA ANTIPOLIS, DÉPARTEMENT DE GÉOGRAPHIE

TOPONIMIKA ALI O IMENIH

ANDREJ KRANJC

Naj najprej na kratko pojasnim imeni, ki sta že v naslovu te knjige, to je kras in konglomerat. Mednarodni izraz za kras (karst) izvira iz imena planote Kras v zaledju Tržaškega zaliva. Planota, ki je močno zakrasela in je bila v preteklosti gola in kamnita ter pusta, pa je, kar je precej razumljivo, dobila ime po kamenju oziroma kamnitosti. Ime ima v osnovi koren *kar/gar*, *kara/gara*, kar pomeni kamen (ROSTAING, 1974). V irščini pomeni "cairn" skalo ali kup kamenja (LALOR, 1998), v nemščini pa *kar* krnico, okrešelj, *karren* pa škraplje. V slovenskem ljudskem imenoslovju je *ker* "velika, iz golih čeri, pečevja v viš pognana štrlina" (BADJURA, 1953). Morda imajo tak "kamnit" izvor tudi imena za deželi Karnijo in Kranjsko, gorovje Karavanke, ipd.?

V slovenski strokovni literaturi se kamnina, ki jo sestavljajo zlepljeni prodniki, imenuje konglomerat. Vendar pa imamo za konglomerat tudi domače, ljudsko ime, to je labóra. Labora je "sestavljena iz uglajenega, obličastega prodja; sprimek je včasih tako trdo sprijet, zlepljen, da ga je celo s kladivom težko razklati, razbiti." (BADJURA, 1953; SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA, 1975). Po taki kamnini, na kateri leži, je dobila ime nekdanja vas, danes del Kranja, Labore.

In kaj pomeni Udin boršt? Boršt je pač udomačena oblika za nemško besedo *Forst* (gozd) in je pogosto imenotvorna v Sloveniji: vas pod gozdom, na koncu Črnuč (danes je to del Ljubljane), se je imenovala Podboršt. "Udin" naj bi bila okrajšava, to je značilno za gorenjske govore, od "Vojvodin". Iz starih listin je znano, da je dal 1396 vojvoda Viljem svoj (to je "vojvodin") gozd v upravo mestu Kranju. Ime Vojvodin, to je Udin boršt, pa je gozd verjetno dobil po nadvojvodi Karlu (1564-1590), ki se je zelo trudil za izboljšanje gozdarstva. Gozd so poimenovali Vojvodov gozd (Herzogsforst) (JURHAR, 1971) oziroma Vojvodin gozd, ali kot "izgovarja ljudstvo" Udin boršt (VRHOVNIK & KOBLAR, 1885). Na vojaških jožefinskih zemljevidih,

sestavljenih v letih 1763-1787, se ime Udin boršt pojavlja v več oblikah, in sicer *Herzog Forst*, *Herczog Forst*, torej vojvodov gozd, pa tudi *Wald Huden Vorst* in *Huden Worst*, to je Udin boršt (RAJŠP, 1998). Katastrska občina, ki zajema večji del Udin boršta, pa nosi še vedno starejšo obliko imena, to je Vojvodin boršt (gl. sliko 62).

Ne sme presenečati, da kake jezikovne študije, ki bi obravnavala ali ki bi vključevala veliko imen iz Udin boršta, ni. Presenetljivo pa je, da je na topografskih kartah (OSNOVNA DRŽAVNA KARTA) tako malo ledinskih imen in imen parcel. Morda je vzrok v tem, da gre sicer za veliko, vendarle samo za zaplato gozda, ki ima svoje ime.

Na obrobju, v vznožju in v ožji okolici Udin boršta je na omenjenih kartah mogoče zaslediti pet ledinskih imen, vezanih na geološko osnovo in na vodo v širšem smislu. Na kamnine sta vezani imeni Glina in Pečice (od *peč*, *pečina*, to je skala, BEZLAJ, 1995, 18) pri vasi Pivka. VRHOVNIK in KOBLAR (1885, 6) omenjata, da se tistemu kraju reče V Pečicah, in sicer je bila tam ogromna skala, ki je molela proti cesti. Na velikonočni torek 1865 pa je zbobnela na tla. V zvezi z vodo oziroma zamočvirjenostjo in mokrotnimi tlemi so imena Beli log, Ribjek in V bajerju. Iz samega Udin boršta je na naravo vezano le eno ledinsko ime, Brezje (OSNOVNA DRŽAVNA KARTA).

Okoli Udin boršta je 13 vasi. Med temi so tri, ki imajo imena nedvomno povezana z vodo oziroma pomanjkanjem vode: Mlaka, Pivka in Žeje. Pivka naj bi bil "kraj, kamor so z višine živino napajat gonili" (VRHOVNIK & KOBLAR 1885, 17), na Krasu pa pomeni "požiravnik, ki pije vodo, malo jezerce, ki se počasi odteka" (BEZLAJ, 1961, 92). Vprašljivo je ime naselja Naklo. Starejši avtorji ga razlagajo s kalom (lokva), kar naj bi potrjevala vest, da so nekdanj nakelsko cerkev imenovali "pri sv. Petru na jezeru" (VRHOVNIK & KOBLAR 1885, 17). Tudi BEZLAJ (1961, 48) dopušča možnost, da

bi bilo to vodno ime (hidronim), toda ti hidronimi so najverjetneje iz ledinskih imen. Ker nosita dolinica in občasni potok - hudournik na zahodni strani Udin boršta enako ime, Draga, lahko izvira ime vasi Zadraga tako iz imena za geomorfološko obliko (dolina) ali pa iz vodnega pojava - hudournika. Po BEZLAJU (1956, 146-147) je draga izredno pogosto ime manjših potočkov, največkrat pa je ime zastopano kot ledinsko me.

Presenetljivo je, da imata kar dve vasi imeni, ki sta povezani z jamami, oziroma ki kažeta na povezavo z bližnjimi jamami. Če je dobila vas ime po jami, oziroma da je bila značilnost vasi jama v bližini, potem je morala biti jama za te prve prebivalce gotovo pomembna oziroma dovolj opazna oblika. Taki sta imeni vasi Duplje (Zgornje in Spodnje) ter Strahinj. Že VALVASOR (1689, 536-537) izvaja ime vasi Duplje po jamah v bližini, podobne dupljam, v katerih bivajo ptiči. Duplja je tudi ime izvira iz podzemeljske jame, pritoka Gabernice pri Pišecah (BEZLAJ, 1956, 161). Dupa, duplo, duplja, duplina pomenijo votlino, žlambor (BEZLAJ, 1976, 121). Vas Strahinj naj bi tudi dobila ime od jame: strohol, strohola naj bi pomenilo votlo deblo, duplo (VRHOVNIK & KOBLAR, 1885, 58). S tem pa se ne strinja BEZLAJ (1995), ki nastanek tega imena razlaga s strahom. Po VRHOVNIKU in KOBLARJU (1885) naj bi bila starejša oblika imena Strohinj. Po BEZLAJU je vas prvič omenjena leta 1260 kot Strahein, podobna oblika pa je zapisana tudi na vojaških kartah 18. stoletja, kot Strahinie (RAJŠP, 1998).

Slovenska sinonimika za pojem "podzemeljske jame" je izredno bogata, tako npr. *brezno, brlog, duplo (dupel, dupla, deplo), glob, globinja, golobinja, golobeja, golobivnica, grot, hram, jačka, jama, jata, jaz, jazba, jazbina, kamba,*

kamra, kevderc, koliševka, ledenica, ledenik, sedena jama, luknja, okroglica, pečina, pejca, podmol, repača, rupa, skedenj, snežnica, spodmol, itd. (BEZLAJ, 1961, 338). V Udin borštu so zastopani splošno znani pojmi za speleološke objekte, to so brezno, jama, luknja in zijalka: brezno je zloženska iz *brez* in *dno* (BEZLAJ, 1976, 43). Jama ima pomen podzemeljske jame le v slovenščini in staropoljščini (BEZLAJ, 1976, 219). Luknja je imela že v 16. stoletju pomen podzemeljske jame (BEZLAJ, 1982, 155-156). Zijalka je iz osnove *zijati* in je v toponimiki zastopana tudi z imeni jam (BEZLAJ, 1961, 337).

Sicer so imena jam v Udin borštu večinoma preprosta. Poleg splošnega pojma za jamo oziroma speleološki objekt je dodano ime lastnika (Arh, Arneš, Dacar, Kadunc), tako, da so imena tipa Arneševa luknja ali Kadunčev studenec. Nekaj imen je danih glede na lego, npr. Jama v Arhovem partu ali Pekel v Klemenčevem gradišču. Malo drugačnih je le pet imen: Dopulnek, Mala in Velika Lebinca ter Mali in Veliki Pekel. Pekel je pogosto krajevno in ledinsko ime, posebno za soteske, jame, brezna in podobno (BEZLAJ, 1961, 80). Za Dopulnek v literaturi ni razlage. Ime je zapisano v raznih oblikah. Dopulnek ali Dopulnik sta novejši obliki, v starejši literaturi je Dupulnik (VRHOVNIK, 1885 a), v Katastru jam pa se pojavlja celo oblika Napulnik. Glede na to, da je kot Dupulnik najbrž zapisan izgovor *Dopulnýk* (s polglasnim e), bi bil izvor imena lahko enak, kot vasi Duplje, to je iz *dupla*, votline. Torej bi jama dobila ime po imenu vode, po Dupulniku, ki teče iz dupla, jame. Bolj nenavadno in tudi za jezikoslovce je zanimivo ime jame Lebinca oziroma Lebinica. Tudi tu gre za isto ime potoka in jame, iz katere ta izvira. Po BEZLAJU (1956, 332) bi bil izvor morda v antroponimu Ljub- ali Ljubin-